

ותן חלקנו בתורתך

מאת כ"ק האדמו"ר מרחלין שליט"א

שיחת התעמקות על פי דרך עץ החיים
פרשת וארא תשפ"ד

קבלת קהל בתיאום מראש בטל' 02-6520002

www.rachlin.org.il

בהוצאת: אוריאל יעוץ ומתכונות בע"מ

יפה רום 40 ירושלים ת"ן

לקבלת הגיליון למייל: rachlin@rachlin.org.il

© כל הזכויות שמורות לכ"ק האדמו"ר רבי פינחס דניאל הכהן רחלין שליט"א

סרקו להורדה

הערה: מאמר זה הינו תמלול של שיעור בפרשת השבוע שהעביר כ"ק האדמו"ר שליט"א.
לא הוכנסו שינויים על מנת לשמר את הסגנון המקורי.

פרשת וארא תשפ"ד – מנהיגותו של משה רבינו ע"ה

להוציא את האהל, להחזיר את האהל – היום קוראים לזה ניסוי וטעייה, מנסים עד שזה הולך ואיך שהוא זה מסתדר. היצר הרע הכללי מאורגן מאד, וגם שליחיו. כמו שאמרתי בשבת, הסטרא אחרא לא צריכה להתאמץ להיות סטרא אחרא. היא ככה. זו השליחות שלה, זו המהות שלה, זה התפקיד שלה. ולעומת זה, לקדושה – צריך להתאמץ. כדי להגיע להשגה אמיתית, צריך להיות קדושים. כדי להגיע לרוח הקודש ונבואה, צריך להיות קדושים. כדי לקיים את התורה באמת, צריך להיות ממלכת כהנים וגוי קדוש.

זה קשה. יש את הסטרא אחרא המתנגדת והמפתה והמטעה והמבלבלת והמפחידה ומהמגייסת והמתנתבת – דברים קשים מאד, שכולם מלחמה בכלל.

צריך להבין שיש מלחמה. אפשר לדעת את כל התורה ולהכשל במלחמה, כי לא מבינים את המלחמה, מצד היצר הרע הפרטי והכללי – מה הם רוצים, וגם להבדיל לא מבינים את הנהגתו של ה' יתברך – מה הוא מצפה. בספר הקדוש 'תנא דְבִי אליהו', אם תתעמקו בו חזק, תראו הרבה מהסוגיות האלה שהוא מביא, איך היינו צריכים להתנהג ואיך לא התנהגנו, ומה ה' ציפה ואיך אכזבנו, ומה עשינו במשך הדורות.

אבל צריך ללמוד את כללי המלחמה – את זה אנחנו מלמדים בספר 'דרך עץ החיים' ובכל הדרך הרוחנית שלנו, 'דרך עץ החיים', בכל הספרים שהבאנו כדי לחדד את עם ישראל, להבין את הנסיון, להבין את הנהגה עד איפה שבני אדם בשר ודם יכולים להבין, לכוון את עצמנו נכון, לקרוא את מפת הקרב הפרטית והכללית.

לכן אנחנו חוזרים על זה: רואים בפרשות התורה הזדמנות להתעמק ולחדד את עצמנו, לבנות את עצמנו בהבנה הזו של הסתכלות על העולם כמערכה, כמלחמה בלתי פוסקת בין טוב לרע, מרגע שנברא העולם ועד סוף התיקון. כל זה מערכה אחת, עם מלחמות מלחמות מלחמות בלי סוף, בכל

ערב טוב, שבוע טוב! מה שלומכם? אנחנו כאן ב'ותן חלקנו בתורתך', פרשת וארא תשפ"ד, ובשם ה' נעשה ונצליח!

ונזכיר קצת ממה שאמרנו בטיש בשבת בענין זה שעם ישראל התהווה לעם בעצם במצרים, ולא היה הרבה זמן לבנות את עם ישראל מבחינה רוחנית, זה היה עדיין טרם קבלת התורה. יצאנו משם בחפזון. אז כל המערך הכולל של הקשרים בין עם ישראל לבין הנהגתו, משה רבינו ואהרן ומרים וזקני ישראל, לא היה מחודד. וגם הקשר של משה רבינו עם בורא עולם היה קשר יחסית 'טרי'. עדיין צריך לכוון את הקשר הזה, לחדד אותו.

כל אחד, זאת אומרת משה רבינו ועם ישראל, עוד יבין את מקומו ויבין את דרישותיו של ה' יתברך, מה הוא מצפה מהמנהיג, מה הוא מצפה מהעם – לא רק בענין של התורה עצמה, אלא ההנהגה, כי יש את תורת ה' ויש את הנהגת ה'. נכון שהנהגת ה' היא על פי תורת ה', אבל ההנהגה גם כוללת את המערכת של הקשרים. בזמן של גילוי פנים ה' יתברך מתגלה לנביאים, במקרה זה התגלה בעיקר למשה רבינו וגם לאהרן בכמה מקרים.

אז כל המערכת הזו, כמו שאומרים היום, היתה צריכה 'הרצה'. ולא היה זמן. לא היה זמן, כי בחפזון היינו צריכים לצאת ממצרים. ולכן כמה תקלות מכל הבחינות אפשר ליחס לחוסר נסיון, ככה לפי עניות דעתי. זו מפת הקרב לפי דלת השגתי. ולכן למשל משה רבינו קרב את הערב רב, למרות שה' אמר לו לא לקרב אותם. ולכן עם ישראל נגרר אחרי הערב רב ולא הבין מה קורה. ולכן כל פעם רצו לחזור למצרים ולא הבינו את טובו של ה' יתברך, היו עדיין נגועים בהשפעת מצרים של כישופים, עבודה זרה והנהגה בטבע, בהסתר פנים.

הם לא הבינו את המערכת הזו של הנסיונות, שה' יתברך מנסה את האדם, ומנסה גם את עמו, ואיך כל אחד צריך למלא את תפקידו, להוציא את האהל מחוץ למחנה או לא

המישורים, בדומם צומח חי ומדבר. המלחמה היא בכל המישורים, כל הזמן.

והכל על פי עוונותינו, כמובן – שאם היינו צדיקים גמורים אז לא היה יצר הרע ולא היה שום דבר, כבר היתה באה הגאולה. טרם זכינו, אז אנחנו צריכים להתמודד עם תוצאות הבחירות שלנו.

כאן בפרשה שלנו ה' יתברך בא בטענות ומוכיח את משה רבינו על זה שהוא שואל הרבה שאלות. והוא משהו אותו לאבותינו הקדושים, שהוא נסה אותם המון ולא התגלה להם בשם הוי"ה והם לא שאלו שאלות, ומשה רבינו כבר שואל שאלות ויש לו טענות, "לָמָּה הִרְעַתָּה לְעַם הַזֶּה".

אמרנו שנלמד זכות על משה רבינו שמשה רבינו צריך להנהיג עם שנמצא בשעבוד, צריך להעיז פנים – בכל זאת הוא גדול הנביאים, אבל הוא בתוך הגוף, הוא בן אדם – צריך להעיז פנים, לבוא לפרעה ולעשות את כל ההתרעות, את כל האיומים ולהתנהל אתו, להיות שליח גם להוציא את עם ישראל ממצרים, גם לתת את המכות, גם לחנך את עם ישראל ולהנהיג אותו, גם להיות רועה נאמן וגם להיות עבד נאמן – הכל ביחד. וזה מאד מאד לא פשוט! ולכן הוא גם שואל שאלות, כשהאבות הקדושים לא היו צריכים לשאול כי לא היה להם את התפקיד הזה. היו להם את הנסיונות שלהם.

אז כל אחד צריך לבדוק בקונטקסט שלו, בשליחות שלו, בזמן שהוא חי בו, בחברה שהוא נמצא בה, ברקע שלו, ואפילו על פי דרגת נשמתו. אבל ה' יתברך רצה להעמיד את משה רבינו בַּמָּקוֹם, שלא יטעה במיקומו ובדרך פניתו לבורא יתברך – כי יש בורא אחד יתברך שמו, ואנחנו הנבראים להבדיל אין סוף הבדלות. אנחנו שלו. הוא מנהיג אותנו, ואנחנו עבדים שלו. במקרה שנוכה, גם נהיה הבנים שלו. במקרה שנוכה, גם נהיה החיילים שלו, יתברך שמו.

אז זו באמת הפתיחה של הפרשה. אחר כך יש את התחלת המכות, כל התהליך הזה שה' יתברך מביא את המכות על מצרים. בהתחלה החרטומים גם יכולים לעשות את האותות שעושה משה, עד מכת כינים. הם עושים את זה בכישופים. כישוף זה כח רוחני שה' ברא ונתן למכשפים יכולת להפעיל את הכח הזה מדי פעם ולעשות את הכישופים שלהם. אין להם כח בפני עצמם.

זה הכח של ה' יתברך, אבל במקום לתת את זה לצדיקים הוא נותן את זה לרשעים, שעושים עם זה כישוף, שהוא מכחיש פמליה של מעלה – כביכול מכחיש, כי הוא לא מכחיש באמת, אלא אנשים יכולים לטעות ולחשוב שיש למכשפים כח משל עצמם. אין להם כח משל עצמם. כל הכח הזה משתלשל משם 'אלקים' דקדושה לשם 'אלהים אחרים', ומשם מגיע הכח למכשפים. אז הכל מלמעלה, מה' יתברך. והכל כדי לנסות את הבריות, לנסות את הבריות אם ילכו בדרך ה' או בדרך כישופים וסטרא אחרא.

אז בהתחלה באותות הראשונים גם המכשפים עושים את מה שעושה משה, וזה מחליש את העמדה של משה. ולא רק זה, פרעה מכביד את העבודה. ולכן הוא במצוקה, כי גם הגואל צריך תמיכה מלמעלה ותמיכה מלמטה, 'אין מלך בלא עם', וברגע שהוא בא ומבטיח לעם ישראל שהוא הגואל, שהוא בא לגאול את ישראל כי ה' התגלה אליו,

ובעצם המצב של עם ישראל מחמיר כי פרעה מכביד את העבודה – אז העם יש לו אפשרות להתמרמר, והכח והתוקף שהעם נותן מלמטה למשה רבינו יורד או יכול לרדת. לכן משה רבינו נכנס למצוקה, על שה' יתברך הבטיח לו שהוא יגאל את ישראל וגם אמר לו שפרעה יתעקש, שה' יכביד את לבו – אבל הוא לא הכין אותו לזה שפרעה יכביד את העבודה. הנה כאן התגובה של הסטרא אחרא. תמיד כשהקדושה פועלת – הסטרא אחרא פועלת כנגדה. אם היא יכולה למנוע מהקדושה לצמוח, אז היא תמנע. למשל, כמו שרמזתי בדברי קודם שהם ידעו מתי נולד מושיען של ישראל ושהוא זכר, באיזה יום נולד ושהוא לוקה במים – תראו איזה מודיעין היה להם. הם טעו, כי הוא לקה במי מריבה ולא במי הנילוס. והם צדקו, שהוא נולד, שהוא היה זכר. הם לא ידעו אם הוא מצרי או עברי או מאיזה עם – ולכן הם היו מוכנים להקריב את כל התינוקות הזכרים המצרים באותו יום – מסירות נפש של סטרא אחרא, כדי למנוע ממושיען של ישראל להיולד.

וה' יתברך עושה תחבולה בתוך התחבולות – כי תמיד התכנית של הסטרא אחרא והתכנית של ה' יתברך הם בזמן אחד, במקום אחד. אז הם רצו למנוע ממושיען של ישראל להיולד – וה' עשה שפרעה גידל אותו בתוך ביתו. וגם היום זה ככה, ובכל הדורות זה ככה. "בכל דור ודור עומדים עלינו לכלותנו, והקדוש ברוך הוא מצילנו מידם". וכשה' רוצה משהו הוא לא יתן שזה לא יקרה. התכנית האלקית תנצח. בסוף היא תצא מהכח אל הפועל, למרות המאמצים של הסטרא אחרא למנוע, לעכב.

גם המן הרשע חשב לעכב, כי הוא חשב שעם ישראל עומד לחזור לארץ אחרי שבעים שנות גלות בבל, ולכן עשה כל מה שהוא עשה – וה' תלה אותו על העץ שהוא הכין למרדכי, ככה שכל שונאי ישראל צריכים לדעת את הדבר הזה. אף אחד מהם לא הצליח בתכנית שלו.

אפילו הצורך הנאצי לא הצליח בתכנית שלו, שהוא הקים מפעל לחסל חלילה את עם ישראל – הוא חוסל, המדינה שלו חוסלה, ועם ישראל חי וקיים – כי העולם לא מתקיים בלי עם ישראל, והעולם לא מתקיים בלי שלומדים תורה ומקיימים את התורה. זאת הברית שיש לנו עם בורא עולם, ישתבח שמו לעד.

ויש דברים דומים קצת בין גאולה ראשונה לגאולה אחרונה. אחד מהם זה שבאמת הם היו שם בהסתר פנים. ובהתחלה מתחילה הנבואה אצל מרים הנביאה, אצל אהרן הכהן אחיה, ובסוף אצל משה רבינו – שזה גילוי פנים, ה' מתגלה אליהם. וקורה מה שקורה ומשה רבינו בורח למדין, ואחר כך הוא חוזר כבר כגואל. התהליך מתחיל בסנה, הוא מקבל את השליחות. הסברתי את זה בשבת, שזה לא אותו משה לפני הסנה ואחרי הסנה, לפני קבלת השליחות ואחרי שהוא קיבל את השליחות, כמו שעם ישראל הוא לא אותו עם לפני שקיבל את התורה ואחרי שקיבל את התורה.

אז זה זמן של הסתר פנים ושעבוד וקושי גדול מאד – ומופיע המושיע ומושיע את ישראל. גם בגאולה האחרונה כתוב: "הַחֹשֶׁן יִכְסֶה אֶרְצָךְ", הסתר פנים, הסתר בתוך הסתר, זאת אומרת הסתר כפול, אפילו לא יודעים

טוב, כל עוד שבן אדם חי, כביכול הוא יכול לעשות תשובה. אבל זה לא קל. רשע הוא רשע, באופן מהותי. הוא לא רוצה לעשות תשובה. יכול להיות שעל ידי יסורים ועל ידי זה שהוא רואה את הנזק שנגרם לו הוא מוכן לעשות תשובה כל שהיא. הלואי שכל הנבראים היו עושים תשובה, זה היה קידוש ה' גדול. לא כולם זוכים. מאד לא פשוט.

אז יש את ההסתכלות של המצרים, ויש את ההסתכלות של עם ישראל. ואנחנו לא מקנאים במשה רבינו. איזה תפקיד קשה ומורכב, עם כל כך הרבה חזיתות. אנחנו מדברים על מפת הקרב, וזו עם הרבה חזיתות, המפה שלו. וכולן מבעבעות. והוא איש רוחני. הוא איש רוח, אין כמו משה רבינו, גדול הנביאים. אבל הוא צריך במדבר להתמודד עם בעיות של מנהיג שצריך להנהיג את העם גם בגשמיות – לדאוג לבטחון שלהם, לדאוג לאוכל שלהם, לבריאות שלהם, לתנאי השירות שלהם, במשטר של גילוי פנים כמו שהיה במדבר.

כל זה הוא על פי ההתנהגות של עם ישראל, על פי הבחירה, על פי המלחמה, אם הם מתגברים על יצרם, או אם הם שומעים בקול יצרם, שאז תנאי השירות מיד נפגמים. אם אחד גונב, אם אחד מחלל שבת – זה פוגע בכולם. זה לא פשוט, כי אנחנו "ממלכת כהנים וגוי קדוש", אנחנו גוף אחד, "כאיש אחד בלב אחד", ככה קיבלנו את התורה אז ככה היא מתקיימת, כשעם ישראל ערבים זה לזה. אנחנו לא רק אנשים פרטיים – ערבים זה לזה, צוות. לפעמים רוצים להשכיח את זה. אי אפשר להשכיח את זה, משמים לא נותנים. תמיד כשעם ישראל רוצה למרוד חלילה, או להיות ככל העמים ולעשות מה שכולם עושים – משמים ה' נותן מכות, ועם ישראל צריך לישר את דרכו. זה ההסכם. זו הברית. אי אפשר לברוח מזה. למה? כי אם עם ישראל לא היה מקבל את התורה ומקבל על עצמו את כל תנאי הברית – הברית היא התורה – אז ה' היה מחזיר את העולם לתהו ובהו. הוא כבר עשה את זה בעבר, תשע מאות שבעים וארבעה דורות. היה עושה את זה עוד דור אחד. אה, אתם קיבלתם על עצמכם עול תורה, עול מצוות, עול מלכות שמים? – בגלל זה מתקיים העולם, אז תעמדו במה שקיבלתם על עצמכם. אם לא, תקבלו עונש. זה פשוט מאד.

וזה לא כמו כל האומות, לא. רוצים להגיד שעם ישראל ככל האומות. על זה יש ויכוח עם האומות, על אם ה' יחליף את עמו בעם אחר או לא, וכל הדעות שיש בעולם. אבל על פי התורה, ה' לא מחליף את עמו ולא מחליף את תורתו ולא מחליף את ארצו ולא מחליף שום דבר. כל המצוות והענשים והכל – מוכנים, וגם השכר לעתיד לבוא. אז אלה תנאי השירות שלנו, הם תלויים במעשינו ובמעשי אחינו. כולנו צוות אחד.

ה' ירחם וימתיק מעלינו את הדינים, ולא על ידי יסורים, ויתן לנו מוחין קדישין שנבין את מפת הקרב הפרטית והכללית! ונתנהג יפה, ונעשה לו נחת רוח, ויתקדש שמו ולא להפך!

ובא לציון גואל, במהרה ברחמים!

לחיים! לחיים! לחיים! להתחזק בעבודתו יתברך!

שבת שלום ומבורכת לכל בית ישראל.

שנמצאים בהסתר פנים – ומשם תצמח הגאולה של עם ישראל קמעא קמעא כאילת השחר עד שתגיע הגאולה השלמה. ויש בזה שלבים – גם בקשר למשיח עצמו וגם בקשר להתגדלות של המשיח וגם בקשר להשפעה של המשיח ובקשר להתחלה של הגאולה הגלויה, וכל השלבים שיהיו, שאף אחד לא יודע איך הם יהיו עד שיהיו, אבל יהיו, ומלחמת גוג ומגוג או לא, או ככה או אחרת, כל מיני גרסאות שיש – עד שתבוא הגאולה השלמה ו"בִּלְעַד הַמָּוֹת לְנֶצַח", ברוך ה'.

אז כאן בפרשה אנחנו בהתחלה של השליחות, עד אמצע השליחות אולי. התורה תמיד מקצרת, חוסכת כל אות. אז יכולים לעבור תהליכים רציניים מאד והם מתוארים בפרשה אחת או שתיים, אבל במציאות זה לוקח זמן. גם במכות, כל מכה ובין מכה למכה עבר זמן. וזמן, זה תהליכים, תהליכים.

יש את התפיסה העצמית של משה רבינו, שהוא היה עניו מכל אדם ולכן לא רצה לקבל את השליחות, כי הוא חשב שאהרן עדיף ממנו כי הוא מבוגר ממנו בשלוש שנים. ולכן הוא התוכח כל כך הרבה עד שה' כעס עליו, ואחר כך גם על הענין שהוא ערל שפתים ואיך עם ישראל ישמע לו, ואם עם ישראל לא שמע לו אז פרעה ישמע לו? – כל מיני מגבלות בגוף, בטבע, בטבע האנושי, שהאדם מרגיש שהוא כלום, ואפילו דוקא כי הוא משה רבינו אז הוא מרגיש שהוא כלום. עניו מכל אדם – זה אמתי, זה לא תואר חיצוני. זה מהותי. אז למרות שהוא עניו מכל אדם, הוא הגואל, הוא צריך לעשות את העבודה. ולכן הוא עושה את העבודה. אז התפיסה העצמית שלו והתפיסה של העם כלפיו – וגם בעם, שבת לוי ומחלוקת קרח וכל הדברים שעברו במדבר מראים שההסתכלות על משה – היא מחולקת בתוך העם, לא כולם רואים את הדברים עין בעין. וזה גם תלוי בזמנים, בנסיונות ובערב רב שמחטיאים את ישראל.

אז יש משמים את איך שה' יתברך מסתכל על עם ישראל ועל משה רבינו ומה הוא מצפה ממנו ומאתנו, ויש את איך שהמצרים מסתכלים. גם בין המצרים בסוף יש מחלוקת כשהם אומרים לפרעה "הֲטָרָם תִּדְעַ עַי אֶבְדָּה מִצְרַיִם?" יש מחלוקת.

גם כאן בפרשה יש כבר יראי ה' שמכניסים את הבהמות שלהם לתוך הבית, כי כבר הבינו שמה שמה מאיים הוא מקיים, המכות באות, והם לא רצו לאבד את הבהמות שלהם. אז כבר יש פה מחלוקת בהסתכלות של המצרים על מה שקורה. יש את העקשנות הטבעית והמרושעת של פרעה, ואחר כך יש את זה שה' מכביד את לבו ואת השילוב ביניהם, והגאווה שלו, שעושה את עצמו אֵלֹהִים, ועד שהוא מגיע לזה – בהתחלה הוא לא יודע מי זה שם הווי"ה, הוא לא מכיר, הוא לא שמע מי הוא שישמע בקולו – בסוף גם הוא מודה, מודה שה' צדיק והוא ועמו הרשעים.

ובאמת נשאלת שאלה חינוכית: האם פרעה יכול לחזור בתשובה? האם הרשעים האלה המצרים, עובדי עבודה זרה, שהתעללו בעם ישראל, האם הם יכולים לחזור בתשובה או לא? – ואיזו מין תשובה זאת? זו תשובה שמחזיקה מעמד, או שזה זמני, כי בסוף פרעה התעשת מהתשובה ורדף אחרי עם ישראל?

מתוך נפשי – ההתעמקות במצב הנפש ובמדות

מאת כ"ק האדמו"ר רבי פינחס דניאל הכהן רחלין שליט"א

כ"ט טבת תשפ"ד

לעילוי נשמות הנופלים • לרפואת הפצועים • להחזרת החטופים • לשמירה על החיילים.

- א. המתח הנפשי המתמשך גורם לשחיקה נפשית, הגורמת לראיה חד-צדדית של המציאות ולליקויים ביכולת השיפוט. כל הנ"ל גורמים לקוטביות ולהתבצרות בראיה האישית הצרה. הדבר מסוכן לפרט ולכלל. הפתרון הוא שמירה על הנפש ורענון שלה, להתנתק לכמה רגעים מהמציאות ולעסוק בתחומים אחרים, כגון: לימוד תורה, יצירתיות, טיול, שמיעת מוסיקה וכו', ולהזכיר לעצמנו: "לא עליך המלאכה לגמר", ולא עליך לנהל את העולם!
- ב. יש לשמור על הרף הרוחני והמוסרי ולקיים את שגרת לימוד התורה, התפילה, ההתבודדות וההתבוננות. אל תוותר! העבודה הרוחנית הקבועה מעניקה אור של קדושה לנפש, תקוה וציפיה לישועה.
- ג. כח התפילה הוא עצום. שירות, תשבחות ובקשות ממליכות עלינו את הקב"ה, ואז למרות חוסר שלמותנו – ה' ית' נעתר לנו ועוזר לנו בכל.
- ד. ישנם אנשים שבמקום לחפש את הדרוש תיקון בנפשם ובמעשיהם, מחפשים את הפגמים אצל הזולת, וכך הם חשים טוב! ה' ית' יאיר להם ויפתח להם פתח של תיקון אמתי, שתמיד מתחיל בתיקון של האדם את עצמו.
- ה. ישנם אנשים המאשימים את הזולת בחוסר התיקון שלהם עצמם!
- ו. אם אתה מתוח, קח פסק זמן ולך לנוח. "קוֹי ה' יחליפו כח".
- ז. הרבי הקדוש מקאריץ זי"ע אמר שכל מה שהשיג ברוחניות הוא בזכות תיקון המדות, שבו עסק תמיד.
- ח. מי שיש לו לב טוב – אוהב את הבריות ורוצה את טובתן, תמיד.
- ט. הָאֵר תמיד! הָעַר רק היכן שקולך נשמע.
- י. אל תזלזל בבריות. "יתוש קְדָמְךָ".
- יא. ההנהגה של הדור – על פי זכויות הדור.
- יב. הגאווה מונעת מהאדם את האמת!
- יג. יש אנשים שמפרשים הכל הפוך! על דברי היצר הרע הם אומרים: "אלו דברי היצר הטוב". לאזהרות הם אינם שועים ואומרים: "אני לא חושש, ה' ית' אתי". חוסר התיקון והערבוב בין טוב לרע יחד עם גאווה – גורמים לאדם להבין את המציאות הפרטית והכללית באופן מעוות לגמרי!
- יד. ללא שמירת הקדושה במחשבה, דיבור ומעשה – אין דעת כלל.
- טו. מי שלא שומר על הקדושה – מרגיש ריחוק מהצדיקים.
- טז. בעולם התהו כל ספירה אמרה: "אני אמלוק, אני אמלוק".
- יז. כפיות הטובה מעוורת את האדם וגורמת לו שלא יוכל לחזור בתשובה, ר"ל.
- יח. הקנאה היא המנוע של הנחש הקדמוני!
- יט. כאשר האדם יוצא למלחמה נגד זולתו – בודקים אותו משמים!
- כ. "מאד מאד הָי שפל רוח" – כדאי לך.
- כא. לפני שאתה עונה – הרגע.
- כב. אין שמחה אלא בהוצאת תפקידו האלקי של האדם מהכח אל הפועל! למען שמו באהבה.

לחיים! לחיים! לחיים! להתחזק בעבודתו ית'!